

מסדר הזנוך והתדבקות - המחלקה לתרבות חורנית

ג ל י ר נ ו ת ל ע י ו ן ב פ ר ש ת ה ש ב ו ע
 ערוכים בידי נחמה ליבוביץ - שנת החשע-עשרה

19

מדבר (ווי"ך)

פרק ב' - (הדגלים)

א. "דגל"

מסוק ב': איש על דגלו באותות.

שד"ל א' כ"ב ד"ה על דגלו:

"דגל" אין חווילת הוראתו לא נס ולא מפה, כי זה טעם "אות" "איש על דגלו באותות" אבל פרושו - חברה מסודרת... אבל לאחר זמן הושאלה המלה להורות על הנס, מפני שכל דגל היה לו נס.

1. הבא הוכחות מפרשתנו לפרושו את המלה "דגל".

2. הסבר מהו - אם כן - ההבדל בין "דגל" לבין "מחנה"?

3. האם מצינו אותה הוראה משאלת של דגל - נס כבר בספרי התנ"ך?

ג. בטעם טדור המחנה לארבעה דגלים נאמרו דעות שונות. והנה שחיס מהן

במדבר רבה ב (ו)

איש על דגלו: הוא הוא דכתיב: (דברים ל"ב) "ימצאהו בארץ מדבר ובתחו ליליל ישימון". הציאה גדולה מצא הקב"ה את ישראל שנאמר (הושע ט) "כענבים ומדבר מצאתי ישראל" - כך "ימצאהו בארץ מדבר": מדבר היה העולם עד שלא יצאו ישראל ממצרים ועד שלא קבלו את התורה...

כיון שיצאו ישראל ממצרים וקבלו את התורה - מהו אומר? (דברים לב) "יסובבנהו, יבוננהו, יצרנהו" - "יסובבנהו" - שהקיטן בענני לבוד; "יבוננהו" - שהבינס בדברי תורה; "יצרנהו" - אשרי האזנים ששמעו עד היכן חבבן, עד היכן שמרן, עד היכן נצרן! כביכול עד "כאשון עינו"! ראה היאך שמרן! היאך נצרן! שאמר אלוקים למשה: "משה! אמור להם, שיעשו משכן ביניהם. כביכול אני מניח את העליונים ויורד ושוכן ביניהם". ולא עוד אלא שעשה אותם דגלים לשמו. אמר הקב"ה למשה: "עשה אותם דגלים לשמי! למח? שהם בני - שנאמר (דברים י"ד): "בנים אתם לה" והם צבאותי שנאמר (שמות ז'): "והוצאתי את צבאותי את עמי בני ישראל מארץ מצרים". וכן הוא אמר: "דגל מחנה יהודה תימנה לצבאותם". ולפי שהם צבאותי אעשה אותם דגלים לשמי!"

שד"ל א. ג. "ד"ה לצבאותם

"אמר שהוקם המשכן ובאו לנסוע ולכבוש הארץ וה' בראשם במשכנו אשר עמם, רצה שיתחלקו לדגלים ולצבאות, שידע איש איש את מקומו, ויהיה המחנה מטוור כהוגן, שלא יהיו נראין כעבדים הבורחים, אלא כעם ערוך מלחמה, ולפיכך נמנו גם כן להשלמת הסדר. וצדקו דברי הז"ל: "כשבא להשרות שכנתו ביניהם - מנאם".

1. מהו ההבדל העקרוני בין שניהם בטעם חלוקת העם לדגלים?

2. מה מסומל ב"אישון עינו" לדברי המדרש?

ג. מתוך דברי המדרשים

(1) במדבר רבה פרשה ב' (ד')

(ב' ב') "איש על דגלו באותות" הוא דכתיב (שיר השירים ו'): "מי זאת הנשקפה כמו שחר... איומה כנדגלות". קדושים וגדולים היו ישראל בדגליהם וכל האומות מסתכלין בהם ותמהין ואומרים "מי זאת הנשקפה כמו שחר... איומה כנדגלות?"

אומרים להם אומות העולם: (שיר השירים ז' א') "שובי שובי השולמית" - הדיקו לנו ואנו עושין אחכם שלטונים, הגמונים, דוכסים, איפרכין (יוגית: ראש עיר או מושל מחוז), אסטרטליטין (שר צבא). "שובי שובי ונחזה בך" - ואין "נחזה" אלא שררה, שכן אמר יחרו למשה (שמות יח) "ואתה תחזה מכל העם אנשי חיל... שרי אלמים, שרי מאות, שרי חמשים שרי עשרות".

וישראל אומרים: "מה תחזו בשולמית כמחולת המחניס?" מה גדולה אתם בוחנין לנו, שמא "כמחולת המחניס?" שמא יכולים אתם לגשות לנו גדולה

כגדולה שעשה לנו האלוקים במדבר? דגל מחנה יהודה, דגל מחנה ראובן, דגל מחנה זן, דגל מחנה אשׂרׂיט. יכולים אתם לעשות לנו כך? מה חוזו בשולמית? מה גדולה אתם נותנים לנו, שמא "כמחולת המחנים" - שמא אתם יכולים ליתן לנו כגדולה שעשה לנו האלוקים במדבר שהיננו חוטאים והוא מוחל לנו, ואומר לנו "והיה מחנך קדוש".

אף בלעם הביט בהם ויצאה עינו כנגדן שלא היה יכול ליגע בהם, שנאמר (במדבר כ"ד) "וישׂא בלעם את עיניו וירא את ישראל שוכן לשבטיו" - אלו הם הדגלים, החחיל נומר: מי יכול ליגע בבני אדם אלה? מכירין את אבותיהם ואת משפחותיהם, שנאמר "שוכן לשבטיו".

מכאן למדנו שהיו הדגלים גדולה וגדר לישראל.

(הערה: במדרש שיר השירים רבה ט"ז לפסוק זה בדברי אומות העולם עוד חוססת דו: עד מתי אתם מהים על אלוקיכם ומשלימין עצמכם למיתה? (=דורש "שולמית" משלימין למיתה), שנאמר (שיר השירים א') "עלמות אהבוך" (=עד מות אהבוך). ועד מתי אתם גהרגין עליו? כדכתיב (תהלים מ"ד) "כי עליך הורגנו כל היום". בואו אצלנו ואנו ממנין אתכם דוכסין וכו').

- 1 במה רואה המדרש הזה ערכן של "הדגלים"?
2. מה קשר מצא המדרש בין פרקנו לבין שיר השירים ז' א'?
3. הבא ראייה מדברי בלעם בתורה לאותו הרעיון שטעם המדרש בתיו.

2) תחנומא במדבר (י"א):

(במדבר ב' ב') "איש על דגלו באותו". זה שאמר הכתוב (שיר השירים ב' ד') "הביאני אל בית היין ודגלו עלי אהבה". כיון שנגלה הקבה"ו על הר סיני ירדו עמו כ' ב' אלף מרכבות מלאכים, שנאמר (תהלים ס"ח) "רכב אלוקים רבותים אלפי שנאן"; והיו עשויים דגלים דגלים, לכך נאמר (שיר השירים ה' י') "דגול מרבב". כיון שראו אותם ישראל שהיו עשויין דגלים החחילו מתאווים לדגלים, אמרו: "הלואי שאנו נעשים דגלים כמותן!" לכך נאמר "הביאני אל בית היין" - זה הר-סיני שם נחנה תורה שנמשלה ליין, שנאמר (משלי ט') "לכו לחמו בלחמי ושתו ביין מטכתי". הוי אומר: "הביאני אל בית היין" - זה סיני - "ודגלו עלי אהבה" - אמרו: הלואי הוא מגדיל עלי אהבה. וכן הוא אומר (תהלים כ') "נרננה בישועתך והשם אלוקינו נדגול, ימלא ה' כל משאלותיך", אמר להם הקב"ה: "החאויתם לדגלים, וליכם הריני עושה משאלותיכם". מיד הקב"ה מראה אהבתו לישראל ואומר למשה: לך עשה אותם דגלים כמו שנחאו. איש על דגלו באותו".

- 1x) מה מסמלים הדגלים לפי מדרש זה?
- 2x) כיצד מפרש (ביחד דיוק: דורש) המדרש מלת "באותו"?

3) תחנומא במדבר י"ב:

"איש על דגלו" - כיצד היו שרויים (א' נ"ג). "הלויים יחנו סביב למשכן העדות"; (ג' ל"ו) "והחוננים לפני המשכן קדמה לפני אהל מועד מזרחה משה ואהרן ובניו" וסמוכים להם יהודה ויששכר וזבולון. מכאן אמרו "אשרי לצדיק ואשרי לשכניו". אלו שלוחת השבטות שהיו סמוכין למשה ואהרן נעשו גדולים בתורה. יהודה שנאמר... ביששכר כתיב... ומזבולון... על שחיו שכניו. כולם נעשו בני תורה... ומכאן אמרו: "אוי לרשע או לשכניו" (לגבי דגל אחר!).

- 1) מהו הם הפסוקים המעידים על גדולתם בתורה של שלשת השבטים האלה?
- 2) מניין - על פי סדור הדגלים - יש ללמוד אוי לרשע או לשכניו?

ד. ב' מנגי טביב לאהל מועד יהנו.

רש"י שמות י"ט ב' ויחן עם ישראל נגד ההר

ד"ה נגד ההר: למזרח, ומל מקום יאחה מוצא "נגד" ינים למזרח.

רש"י במדבר ב' ב' ד"ה מנגד: מרחוק מיל כמו שג' (יהושע ח') "אך רחוק יהיה כיניהם ובניו כאלמים אמה", שיוכלו לבוא בשבת; משה ואהרן ובניו והלויים חוניט בטמוך.

נחקשו כל מפרשי רש"י לחבין כיצד יתייבבו דברי רש"י אלה עם אלה. החוכל לחסביר טאין בזניהם סחירה?